

EINDRAPPORT

Project Gemedicineerd voeder 2008

Onderzoek naar het toepassen van gemedicineerd voer in de intensieve veehouderij en het voorschrijfgedrag van dierenartsen.

Algemene Inspectiedienst
Vakgroep Diergeneesmiddelen

Datum : april 2010

INHOUDSOPGAVE

1.	Samenvatting	3
2.	Inleiding	4
3.	Doelstellingen project	4
4.	Opzet van het onderzoek en controlebevindingen	5
	4.1 Opzet	5
	4.2 Selectie controleadressen	6
	4.3 Controle-items en bevindingen	6
	4.3.1 Attesten volledig ingevuld?	7
	4.3.2 Attesten opgemaakt overeenkomstig registratiebeschikking?	7
	4.3.3 Hoe is het voorschrijfgedrag van dierenartsen?	8
5.	Conclusies	10
6.	Aanbevelingen	10

Bijlagen: 3

1. Samenvatting

Een van de mogelijkheden om groepen dieren te behandelen met diergeneesmiddelen is door middel van gemedicineerd voeder. Zowel de dierenarts als het mengvoederbedrijf zijn hierbij gebonden aan wettelijke regels. De bereider van een gemedicineerd voeder mag dit niet afleveren zonder een zogenoemd attest van een dierenarts. De dierenarts dient in het belang van dier- en volksgezondheid de nodige zorgvuldigheidsvereisten in acht te nemen. Deels betreft dit wettelijke normen. Meer in algemene zin wordt van de dierenarts verwacht dat hij als een goed beroepsbeoefenaar de nodige zorgvuldigheid betracht zoals bedoeld in de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde 1990.

Naar aanleiding van voorgaande inspecties is door de AID in 2008 wederom aandacht besteed aan gemedicineerde voeders. Hierbij werd niet alleen beoordeeld of attesten volledig werden ingevuld door dierenartsen, maar ook of zij overeenkomstig de registratiebeschikking van het betreffende diergeneesmiddel werden opgemaakt. Daarnaast is in beeld gebracht of antibiotica middels gemedicineerd voeder ingezet wordt als managementtool. Hiervan kan sprake zijn als gemedicineerd voer continue wordt voorgeschreven. Voorafgaande aan deze inspectieronde zijn alle 453 dierenartsenpraktijken met landbouwhuisdieren daarvan in kennis gesteld middels een brief. Ook werd er een persbericht verzonden.

Dierenartsen vullen attesten over het algemeen volledig in. Zij die eerder betrokken waren bij inspecties op dit punt doen het beter dan hun collega's die niet eerder in een inspectie betrokken waren. Voor wat betreft het op de juiste wijze opmaken van het attest, blijkt dat dierenartsen dit zeer onzorgvuldig doen. Slechts een kwart van de beoordeelde attesten is opgemaakt overeenkomstig de registratiebeschikking. Het is moeilijk om hier een waardeoordeel over te geven, omdat de juistheid van het aantal dieren vaak onzeker is en de hoeveelheid gemedicineerd voeder soms afgestemd wordt op de grootte van de productiecharge van de mengvoederbereider. De kans dat dieren niet overeenkomstig de registratiebeschikking worden behandeld met diergeneesmiddelen door middel van gemedicineerd voeder, is echter uitermate groot. Op tenminste één op de twintig varkenshouderijen worden met name biggen en zeugen continue behandeld door middel van gemedicineerd voeder. In nagenoeg alle gevallen worden antibiotica op deze bedrijven ingezet als managementtool.

Belangrijke conclusie is dat attesten voor gemedicineerd voeder zeer onzorgvuldig opgemaakt worden door dierenartsen. Mede daardoor is de kans klein dat dieren op een goede wijze met diergeneesmiddelen worden behandeld. Bij circa vijf procent van de varkenshouderijen wordt antibiotica ingezet als managementtool door middel van gemedicineerd voeder. Dit impliceert dat belangen in het kader van dier- en volksgezondheid onderschikt zijn aan de economische belangen van de veehouder en de dierenarts. Behalve de dierenarts, die het attest uitschrijft, draagt ook de veehouder hiervoor een verantwoordelijkheid. Attesten worden overigens wel volledig ingevuld door dierenartsen.

De conclusies uit dit onderzoek kunnen aanleiding zijn te beoordelen of het wenselijk is om medicatie van (bepaalde groepen) dieren door middel van gemedicineerd voeder te verbieden. Daarnaast lijkt het zinvol om dierenartsen en veehouders meer bewust te maken van de risico's ten aanzien van het onjuist toepassen van bepaalde diergenees-

middelen. Instrument hiervoor is centrale registratie van relevante gegevens uit de toch al verplicht op te maken attesten.

2. Inleiding

Bij het toepassen van diergeneesmiddelen kan gekozen worden uit verschillende methoden. Bij koppelmedicatie wordt vaak gebruik gemaakt van gemedicineerd diervoeder. Dit gemedicineerd diervoeder wordt geproduceerd door het mengvoederbedrijf. Het afleveren van gemedicineerd voeder gebeurt op basis van een recept van een dierenarts. Zowel de dierenarts als het mengvoederbedrijf zijn hierbij gebonden aan wettelijk regels. Het recept van een dierenarts heet een 'Attest voor gemedicineerd voeder'.

Uit het project Gemedicineerd voeder 2005/2006, dat door de AID en de VWA samen is uitgevoerd, bleek dat dierenartsen gemedicineerd voeder niet altijd voorschrijven overeenkomstig de registratiebeschikking van het diergeneesmiddel. Er werd regelmatig afgeweken van de verplichte dosering en het voer werd langer of korter voorgeschreven dan volgens de registratie was toegestaan. Ook werden in een groot aantal gevallen de attesten niet juist of onvolledig ingevuld.

Deze resultaten zijn besproken met belangenorganisaties van zowel dierenartsen als mengvoederbereiders. Hierbij is aangegeven dat het onderwerp gemedicineerde voeders in 2007/2008 opnieuw in de controleprogramma's van de AID en de VWA zal worden opgenomen. De bevindingen uit de controles in het kader van het project Gemedicineerde voeders 2008 zijn opgenomen in dit rapport.

De dierenarts mag pas nadat hij een diagnose heeft gesteld een attest uitschrijven. Hij moet dit attest volledig invullen en mag alleen diergeneesmiddelen voorschrijven die geregistreerd zijn voor verwerking tot gemedicineerd voeder. Daarnaast dienen de voorwaarden waaronder het betreffende diergeneesmiddel is geregistreerd en die opgenomen zijn in de registratiebeschikking, in acht worden genomen.

Zorgvuldige dosering en toepassing van diergeneesmiddelen (in diervoeders) is belangrijk om antibioticaresistentie en risico's voor de volksgezondheid en diergezondheid te voorkomen. Daarom is in dit project ook aandacht besteed aan het voorschrijfgedrag van de dierenarts met betrekking tot het structureel voorschrijven van gemedicineerd voeder. Wordt het incidenteel en curatief toegepast of wordt gemedicineerd voeder voorgeschreven als managementtool?

Voorafgaande aan de controles is in oktober 2007 aan alle dierenartsenpraktijken een brief gestuurd waarin de controles werden aangekondigd. Daarnaast is ook een persbericht uitgegeven. Naar aanleiding hiervan werd in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD), aandacht aan de aanstaande controleactie besteed.

3. Doelstellingen

De doelstellingen van het project Gemedicineerd voeder 2008 zijn:

- Inzicht verkrijgen in de naleving van de voorschriften ten aanzien van het volledig en op juiste wijze opmaken van attesten door dierenartsen.

- Inzicht verkrijgen in de vraag of dierenartsen gemedicineerd voeder op een (veterinair) verantwoorde wijze voorschrijven

4. Opzet van het onderzoek en controlebevindingen

Dit hoofdstuk omvat in de eerste paragraaf een beschrijving van de gekozen opzet voor dit project (paragraaf 4.1). In de tweede paragraaf is beschreven hoe de selectie van de te controleren dierenartsenpraktijken tot stand kwam (paragraaf 4.2). In de laatste paragraaf zijn de kwantitatieve en kwalitatieve resultaten uit dit project opgenomen (paragraaf 4.3).

4.1 Opzet

Vanuit de doelstellingen (hoofdstuk 3) werd een drietal vragen geformuleerd die leidend waren voor de uitvoering van het onderzoek.

1. In welke mate worden attesten volledig ingevuld?
2. Worden attesten opgemaakt overeenkomstig registratiebeschikking?
3. Hoe is het voorschrijfgedrag van dierenartsen ten aanzien van gemedicineerd voeder?

Ad 1:

Uit voorgaande projecten met betrekking tot gemedicineerd voeder bleek dat het vaak voorkwam dat attesten onvolledig werden ingevuld door dierenartsen. Telkens kon wel een verbetering in de naleving geconstateerd worden, maar het percentage volledig ingevulde attesten bleef te laag. De binnen deze controleactie vallende ingevulde attesten werden allemaal getoetst op volledigheid.

Ad 2:

In tegenstelling tot voorgaande controleacties werd dit keer nadrukkelijk getoetst of het attest conform de registratiebeschikking van het betreffende diergeneesmiddel werd opgemaakt. Het aantal te behandelen dieren, in samenhang met de registratiebeschikking van het in te zetten diergeneesmiddel, is bepalend voor de hoeveelheid voor te schrijven gemedicineerd voeder. Om een goede inschatting te kunnen maken van de benodigde hoeveelheid gemedicineerd voeder, werd uitgegaan van voorzichtige maar realistische voeropnames per diersoort per dag. Eerst bij een afwijking van duizend kilogram voer (te veel of te weinig), werd een attest als niet-conform registratiebeschikking aangemerkt.

Ad 3:

Aan de hand van signalen uit het controleveld, ontstond het ongefundeerde beeld dat met name in de intensieve varkenshouderij gemedicineerd voeder vaak structureel wordt voorgeschreven. Om te toetsen in hoeverre deze veronderstelling juist is, werd de navolgende werkwijze gevolgd. Bij de in de controleactie betrokken dierenartsenpraktijken werden alle attesten, uitgeschreven in een periode van drie maanden voorafgaand aan de inspectiedatum, opgevraagd. Uit analyse van de attesten kon worden afgeleid voor welk aantal partijen gemedicineerd voeder, attesten uitgeschreven werden. Ook werd geïnventariseerd welke veehouders gemedicineerd voeder afnamen, waarmee inzichtelijk werd hoe vaak een bepaalde veehouder gemedicineerd voeder ontving op zijn bedrijf in een tijdsbestek van drie maanden. Na tussenevaluatie zijn veertien varkenshouders waar sprake was van structureel voorschrijven, diepgaander geïnventariseerd. In die gevallen werd over een periode van drie jaar het gebruik van gemedicineerd voeder op het betreffende veehouderijbedrijf in kaart gebracht. In nadere afstemming met de klachtambtenaar bij het Veterinair Tucht College (VTC) werd ervoor gekozen om in vier gevallen waarin sprake was van structureel voorschrijven, over te gaan tot het opmaken van berechtingsrapporten op basis waarvan het voorschrijfgedrag van de dierenarts kan wor-

den getoetst door het VTC. In deze vier casussen werd niet alleen de rol van de dierenarts betrokken, maar ook die van de veehouder en de voerleverancier. Ook de mogelijke invloed van de huisvesting op de gezondheidsstatus van de dieren werd in dit kader beoordeeld.

Met betrekking tot het te volgen handhavingsbeleid tijdens dit project, is het van belang om een onderscheid te maken tussen wettelijke normen (bij of krachtens de Diergeneesmiddelenwet) en tuchtrechtelijke normen welke volgen uit jurisprudentie van het VTC. Antwoord op de vraag omtrent (veterinaire) zorgvuldigheid in voorschrijfgedrag (ad 3) ligt uitsluitend besloten in normen uit jurisprudentie. Dit voor zover jurisprudentie op dit onderwerp eerder tot stand kwam. De vragen omtrent het volledig (ad 1) en volgens de registratiebeschikking (ad 2) opmaken van het attest, worden beantwoord aan de hand van wettelijke normen. Non-conform gedrag dient derhalve voorgelegd te worden aan het Openbaar Ministerie (OM). Overtreding van deze regels kan echter ook gronden opleveren om over te gaan tot veterinair tuchtrechtelijke toetsing. Voorafgaand aan het project en tijdens tussenevaluaties heeft afstemming plaats gevonden met het OM alsook met de klachtambtenaar bij het VTC.

4.2 Selectie controleadressen

Aan de hand van gegevens van de KNMvD bleek dat in Nederland 453 dierenartsenpraktijken gevestigd zijn welke zich (onder andere) bezig houden met landbouwhuisdieren.

Uit deze groep werden 22 praktijken geselecteerd. Deze selectie was selectief. Om een beeld te kunnen krijgen van de invloed op het nalevingsgedrag van eerder uitgevoerde controleacties op het gebied van gemedicineerde diervoeders, was de helft van de geselecteerde praktijken betrokken bij voorgaande inspecties in 2005/2006. De overige elf praktijken werden eveneens op selectieve wijze aangewezen. Het ging hier om praktijken waarvan verwacht kon worden dat zij attesten uitschreven, maar welke niet eerder geverbaliseerd werden ten aanzien van bepalingen op het gebied van gemedicineerd voeder.

4.3 Controle-items en bevindingen

Door de dierenartsen in de 22 praktijken werden gedurende de drie maanden voorafgaand aan de inspectiedatum in totaal 1654 attesten uitgeschreven. Het aantal attesten per praktijk varieerde sterk van slechts één attest tot 718 stuks. Het aantal dierenartsen dat werkzaam is binnen een praktijk is vanzelfsprekend van invloed op het aantal aange troffen attesten per praktijk. Praktijken gevestigd in de concentratiegebieden intensieve veehouderij (Brabantse Kempen en De Peel) bedienen gemiddeld genomen meer klanten met grotere aantallen dieren, dan die in andere regio's. Eventuele verschillen in de resultaten tussen de regio's zijn binnen dit project niet beoordeeld.

Zoals hiervoor in dit verslag (inleiding) al even werd aangehaald, is voorafgaand aan de uitvoering van de controleactie gebruik gemaakt van het instrument Handhavingscommunicatie. Alle 453 praktijken werden aangeschreven¹. Tevens werd een persbericht uitgegeven en gaf de KNMvD aandacht aan het onderwerp. In welke mate dit van invloed was op het nalevingsgedrag van dierenartsen kon niet worden vastgesteld, omdat alle potentiële gecontroleerden immers aangeschreven werden. Tijdens de uitvoering van de inspecties werd nagegaan bij de gecontroleerden of zij kennis hadden genomen van de aanstaande controleactie door de AID en, indien dit het geval was, op welke wijze. In achttien van de 22 bezochte dierenartsenpraktijken was men bekend met de aankondiging van deze controleactie. Binnen dertien praktijken was de verstuurde brief de reden voor deze bekendheid. In de overige vijf gevallen had men kennis genomen van de aan-

¹ Tekst van de brief is opgenomen in bijlage 1

staande inspecties via het artikel in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde van de KNMvD.

4.3.1 Attesten volledig ingevuld?

Op dit punt is een duidelijke verbetering waargenomen ten opzichte van voorgaande controleacties. Op een totaal van 1654 attesten is een relatief klein gedeelte onvolledig ingevuld. Door één dierenarts werd de reden van toepassing van gemedicineerd voeder structureel niet aangegeven in het attest. (96 stuks) Voor het overige is de naleving goed. Slechts in nog enkele tientallen gevallen werden attesten op één of enkele onderdelen niet ingevuld. In overleg met het OM werd in tien gevallen waarschuwend opgetreden en werd één dierenarts geverbaliseerd.

De helft van de gecontroleerde dierenartsenpraktijken werd in 2005/2006 al eens eerder gecontroleerd met betrekking tot het volledig invullen van het attest. Het verschil in nalevingsgedrag tussen deze groep en de groep welke niet eerder in een dergelijke controle betrokken was, werd afgemeten aan de hand van de toegepaste handhavinginstrumenten. Ook aantallen afwijkende attesten, met betrekking tot het al dan niet volledig invullen daarvan, werd per groep vastgesteld. De resultaten zijn weergegeven in onderstaande tabel.

	Alle praktijken	In 2005/2006 gecontroleerde praktijken	Niet eerder gecontroleerde praktijken
Aantal controles	22	11	11
Akkoord	11	8	3
Waarschuwing	10	3	7
Proces-verbaal	1	0	1
Aantal gecontroleerde attesten	1654	409	1245
Aantal afwijkende attesten	158	13	145
Percentage afwijkende attesten	9,6%	3,2%	11,6%

4.3.2 Attesten opgemaakt overeenkomstig registratiebeschikking?

Het feit dat attesten over het algemeen volledig worden ingevuld, zegt niets over de (veterinaire) zorgvuldigheid waarmee dit gebeurt. Wettelijk verplicht is dat de voorwaarden waaronder het diergeneesmiddel is geregistreerd, worden nageleefd. Het aantal te medicineren dieren, de dosering, het inmengingspercentage in het voer en de voeropname gedurende de voorgeschreven behandelperiode zijn in theorie bepalend voor de benodigde hoeveelheid voer. Circa 1200 attesten werden aan de hand van deze parameters doorgerekend. Hieruit bleek dat slechts 25 procent van de attesten opgemaakt werd in overeenstemming met de registratiebeschikking. 75 procent van de attesten werd derhalve niet juist opgemaakt. In 41 procent van het totaal werd te weinig gemedicineerd voer voorgeschreven. In 34 procent van de beoordeelde attesten bleek de hoeveelheid gemedicineerd voer te hoog voor het vermelde aantal dieren.

Het is lastig om een waardeoordeel te koppelen aan deze cijfers. Ondanks het feit dat het wettelijk niet is toegestaan om af te wijken van de registratiebeschikking, kunnen dierenartsen hiervoor een diergeneeskundige reden hebben. Uit bespreking van onze bevindingen met betrokken dierenartsen bleek echter nogal eens dat de reden voor de geconstateerde afwijkingen eerder gevonden kan worden in onzorgvuldigheid bij het opmaken van het attest. Zo wordt onvoldoende aandacht geschonken aan het aantal te medicineren dieren en de gevolgen daarvan voor de benodigde hoeveelheid voer. Uit gesprekken

met dierenartsen bleek dat de (telefonische) opgave van het aantal dieren door de boer, vaak niet wordt geverifieerd. Als redenen hiervoor worden met name genoemd de bekendheid met de bedrijfsomstandigheden en het opgemaakte bedrijfsbehandelplan. Een andere veel gehoorde reden is de minimale grootte van een productiecharge door diervoederfabrikanten. In de praktijk is dat gegeven dan vaak leidend voor de hoeveelheid gemedicineerd voer vermeld in het attest en niet het aantal te behandelen dieren. Ook hier speelt de veehouder een nadrukkelijke rol. De economisch optimale hoeveelheid voer is leidend. De hoeveelheid in te mengen diergeneesmiddel wordt daar vervolgens op afgestemd. Deze invloed speelt een grotere rol naarmate toepassing van gemedicineerd voer meer structureel van aard wordt.

Op basis van de genoemde variabele factoren kunnen vraagtekens worden gezet bij onze cijfers. Deze zouden gunstiger, maar ook zelfs nóg ongunstiger kunnen zijn dan nu blijkt uit de berekende percentages als het aantal te behandelen dieren en/of de benodigde hoeveelheid voer niet juist zijn. Vaststaande conclusie is echter dat medicijnen in veel gevallen op bijzonder onzorgvuldige wijze worden voorgeschreven. Daarnaast hebben dierenartsen weinig zicht op de toepassingsduur van het voorgeschreven gemedicineerde voer; het gemedicineerde voer wordt nagenoeg altijd gevoerd tot het op is. Gevolg is dat dieren niet de optimale behandeling met diergeneesmiddelen krijgen. Uit het oogpunt van dier- en volksgezondheid is dit een onwenselijke situatie. Het toepassen van diergeneesmiddelen via gemedicineerd voer vraagt grote zorgvuldigheid van de dierenarts. Dat hij zich daarbij bevindt in het spanningsveld tussen de economische belangen van de veehouder en belangen in het kader van de volksgezondheid, doet niet ter zake.

4.3.3 Hoe is het voorschrijfgedrag van dierenartsen?

Op basis van analyse van circa 1200 attesten, uitgeschreven door 41 dierenartsen, werd de inzet van gemedicineerd voer op veehouderijbedrijven inzichtelijk gemaakt. In eerste instantie werd gekeken naar de frequentie waarin partijen gemedicineerd voer (aantal attesten) op individuele bedrijven werden voorgeschreven gedurende een periode van drie maanden. De resultaten hiervan zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Aantal attesten per veehouderij gedurende drie maanden	Percentage van de veehouderijen
1	40
2 - 5	38
6 - 10	16
> 10	6

Het betrof 315 veehouderijbedrijven, hoofdzakelijk varkenshouderijen. Nadere beoordeling van de cijfers gaf aan dat ongeveer tweederde deel van de attesten bestemd was voor een kwart van de bedrijven. Circa een vierde deel was bestemd voor slechts vijf procent van de bedrijven. In deze laatste categorie betrof het uitsluitend varkenshouderijen. Op deze bedrijven wordt gemedicineerd voer daadwerkelijk structureel voorgeschreven/toegepast.

Uitsplitsing van de 1200 attesten naar diersoort waarvoor het gemedicineerde voer was bestemd, gaf het volgende beeld.

Diersoort	Aantal attesten
biggen	810
zeugen	185
vleesvarkens	96
konijnen	24

opfokgelten	19
overigen	66

Met betrekking tot biggen en zeugen waren voldoende data beschikbaar om inzichtelijk te maken in welke mate farmacologisch werkzame stoffen voorgeschreven werden. Ongeveer 45 procent van de attesten ten behoeve van behandeling van biggen, had betrekking op diergeneesmiddelen op basis van de stoffen trimetoprim/sulfamethoxazol. In circa twintig procent van de attesten betrof het oxytetracycline. Op de derde en vierde plaats kwamen tilmicosine en amoxicilline, met respectievelijk veertien en twaalf procent van de attesten. Zeugen worden door middel van gemedicineerd voeder voornamelijk behandeld met oxytetracycline. 42 procent van de attesten had betrekking op deze stof. In circa 25 procent van de attesten betrof het een diergeneesmiddel op basis van de stoffen trimetoprim/sulfamethoxazol. Op de derde plaats kwamen attesten welke betrekking hadden op anthelmintica (19 procent)².

Om een duidelijker beeld te krijgen van de motivatie om structureel gemedicineerd voer in te zetten werden veertien varkenshouderijen nader beoordeeld. Bij de diverse dierenartsenpraktijken werden van elk bedrijf de attesten over een periode van drie jaar opgevraagd. Hieruit werd het beeld bevestigd dat gedurende meerdere jaren continue gemedicineerd voer werd voorgeschreven. Om de reden voor structurele toepassing van gemedicineerd te kunnen achterhalen, zijn de betreffende veertien varkenshouderijen vervolgens bezocht. Opmerkelijk was dat slechts bij twee bedrijven daadwerkelijk sprake was van curatieve behandeling van de varkens. Bij de overige twaalf varkenshouderijen werd structureel gemedicineerd voer voorgeschreven om mogelijke aandoeningen te voorkomen. Bij acht bedrijven werd gemedicineerd voer preventief voorgeschreven, zonder dat daarvoor een duidelijke reden kon worden aangegeven. In enkele van deze gevallen werden niet de mogelijke problemen op het eigen bedrijf genoemd, maar die op het bedrijf van de afnemer van de dieren. In drie bedrijven was de huisvesting dusdanig slecht en/of verouderd, dat inzet van gemedicineerd voer gerechtvaardigd werd geacht om gezondheidsproblemen te voorkomen. Tenslotte werden op één bedrijf ruimtegebrek voor de dieren en verhoogde infectiedruk als een gevolg daarvan, genoemd als reden voor de structurele toepassing van gemedicineerd voer³. Gelet op het voorgaande kan worden gesteld dat antibiotica op deze bedrijven in meer of mindere mate als managementtool wordt ingezet. Economische belangen wegen hier zwaarder dan de belangen in het kader van dier- en volksgezondheid.

Deze bevindingen waren aanleiding om nader overleg te voeren met de klachtambtenaar bij het VTC. Met betrekking tot de zorgvuldigheidseis bij het voorschrijven/afleveren van antibiotica is de geldende norm op basis van jurisprudentie van het VTC duidelijk. Specifiek ten aanzien van antibiotica via gemedicineerd voeder zijn door het VTC weinig zaken behandeld⁴. Om de norm scherper te krijgen koos de klachtambtenaar ervoor om het voorschrijfgedrag van dierenartsen in een viertal zaken voor te leggen aan het VTC. Uit de veertien varkenshouderijen, waar structureel gemedicineerd voeder werd toegepast, zijn vier bedrijven geselecteerd. Bepalend voor de keuze van deze vier bedrijven waren de verschillen in de genoemde redenen om structureel gemedicineerd voeder voor te schrijven. In deze vier gevallen werd de motivatie voor het voorschrijfgedrag van de dierenartsen uitgebreid in kaart gebracht. Ook de invloed van de varkenshouders en eventuele voerleveranciers daarop werden hierbij betrokken. Daarnaast werd de mogelijke invloed van de huisvesting op de gezondheidsstatus van de varkens beoordeeld. Hiervoor werd gebruik gemaakt van de expertise van de Gezondheidsdienst voor Dieren. Ten tijde

² In bijlage 2 zijn enkele diagrammen met een volledig overzicht van de voor biggen en zeugen voorgeschreven werkzame stoffen opgenomen.

³ In bijlage 3 is per bedrijf een korte, puntsgewijze beschrijving opgenomen van de bevindingen en de kenmerkende reden voor continue medicatie met antibiotica voor zover die achterhaald kon worden.

⁴ Zie onder andere VTC 11 december 2008, 2008/53

van het schrijven van dit eindrapport zijn de uitkomsten van de toetsing door het VTC nog niet bekend.

5. Conclusies

- Dierenartsen vullen attesten voor gemedicineerd voer over het algemeen volledig in. Ten opzichte van eerder uitgevoerde controles is een duidelijke verbetering waarneembaar. Dierenartsen werkzaam in de praktijken welke eerder betrokken waren in dergelijke inspecties, doen het beter dan andere dierenartsen.
- Attesten voor gemedicineerd voer worden zeer onzorgvuldig opgemaakt door dierenartsen. Slechts een kwart van de attesten vermeldt de juiste hoeveelheid gemedicineerd voer voor het opgevoerde aantal dieren. Als het aantal te behandelen dieren en/of de hoeveelheid voer onjuist zijn, is de kans dat dieren niet behandeld worden overeenkomstig de wettelijke (registratie)voorwaarden bijzonder groot. Dit is uit het oogpunt van dier- en volksgezondheid onwenselijk.
- Gemedicineerd voer wordt hoofdzakelijk toegepast in de varkenshouderij. Het overgrote deel van de voorgeschreven diergeneesmiddelen betreft antibiotica. In tenminste één op de twintig varkenshouderijen worden dieren continue met antibiotica behandeld door middel van gemedicineerd voer. Enkele uitzonderingen daargelaten, kan continue toepassing van gemedicineerd voer aangemerkt worden als managementtool. Of het nu gaat om ruimtegebrek, slechte huisvesting of het opschroeven van technische resultaten: economisch belangen wegen in die situatie zwaarder dan dier- en volksgezondheid.
- Diergeneesmiddelen dienen op een zorgvuldige wijze te worden toegepast. Zeker als die middelen werkzame stoffen bevatten welke een risico inhouden voor de volksgezondheid. Naarmate de toepassing van gemedicineerd voer meer structureel van aard is, lijkt het bewustzijn van de noodzaak om zorgvuldig om te gaan met diergeneesmiddelen af te nemen bij veehouders en dierenartsen. Het opmaken van het attest wordt in die gevallen een automatisme en is steeds minder gebaseerd op een goede diagnose en evaluatie van de behandeling.

6. Aanbevelingen

- Gelet op de geringe kans dat diergeneesmiddelen via gemedicineerd voer volgens de (registratie)voorwaarden worden toegepast, verdient het aanbeveling te onderzoeken of een verbod op het gebruik van gemedicineerd voer (voor bepaalde diersoorten) redelijk dan wel noodzakelijk is.
- Van dierenartsen wordt verwacht dat zij terughoudend zijn in het voorschrijven van antibiotica. Zij vervullen hierbij een rol als poortwachter. Dergelijke middelen kunnen immers niet anders dan door hun tussenkomst aan dieren worden verstrekt. Binnen dit project is slechts gekeken naar één mogelijkheid waarop antibiotica worden gedistribueerd. Koppelmedicatie kan ook plaatsvinden door middel van drinkwater of het zogenoemde 'topdressing'. Het verdient daarom aanbeveling om in 2010 in een breder verband te kijken naar het voorschrijfgedrag van dierenartsen.
- Registratie van het verbruik van diergeneesmiddelen wordt gezien als een belangrijk instrument om verantwoordelijke personen bewust te maken van hun (voorschrijf)gedrag. Gelet op de toch al verplicht aanwezige attesten voor gemedicineerd voeder, is het relatief eenvoudig om relevante gegevens uit het attest cen-

traal te registreren en te gebruiken met als uiteindelijk doel vermindering van het gebruik van diergeneesmiddelen.

Deze eindrapportage wordt aangeboden aan de beleidsdirectie Voedsel Dier en Consument van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Vervolgens kan de informatie uit dit rapport openbaar worden gemaakt en besproken met externe partijen zoals de KNMvD en LTO.

Bijlage 1

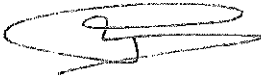
Geachte heer/mevrouw,

Dit najaar voert de Algemene Inspectiedienst (AID) in samenwerking met de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) controles uit naar de samenstelling van gemedicineerd diervoeder en uitgeschreven attesten door dierenartsenpraktijken. Een zorgvuldige dosering en toepassing van diergeneesmiddelen in diervoeders is belangrijk om antibioticumresistentie en risico's voor de volksgezondheid te voorkomen.

Uit een onderzoek dat in 2006 door de AID en VWA gezamenlijk werd uitgevoerd, blijkt dat attesten nog te vaak onjuist of onvolledig worden ingevuld. In 22% van de gecontroleerde attesten werden afwijkingen gevonden. Het ging hierbij o.a. om een onjuiste toedieningsduur, geen vermelding van de wachttermijn of een onjuiste dosering. Ook dit najaar wordt op deze punten door de AID gecontroleerd.

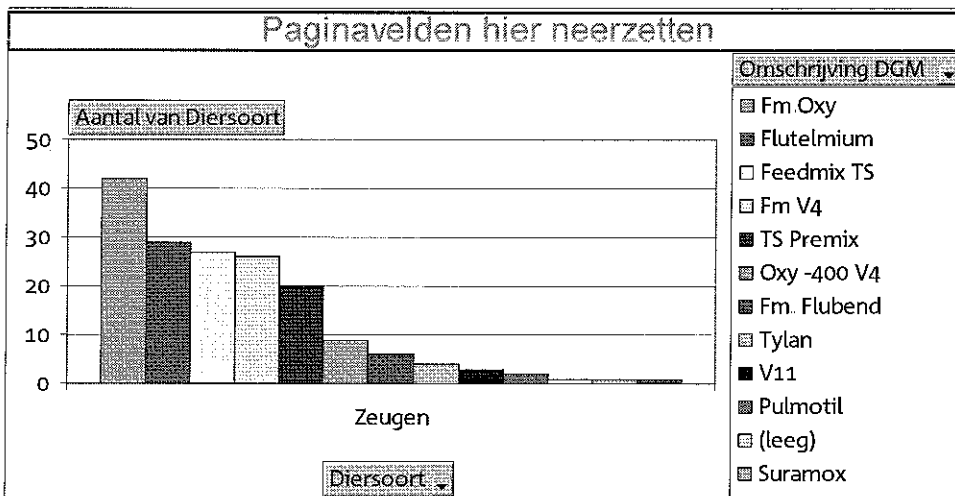
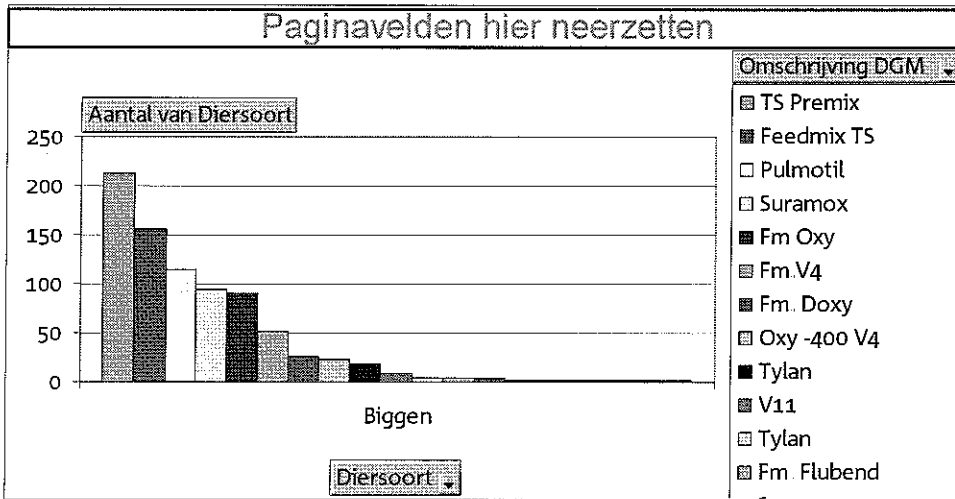
Wanneer u een controle krijgt van de AID, wordt gevraagd naar uw administratie van uitgeschreven attesten. Afschriften van attesten dient u tot 5 jaar na uitschrijving te bewaren. De AID controleert de attesten op volledigheid en kijkt of het gemedicineerd voeder volgens de geldende regels is voorgeschreven. Controles vinden onaangekondigd plaats. Wanneer wordt geconstateerd dat attesten onjuist en/of onvolledig zijn uitgeschreven, kan proces-verbaal worden opgemaakt. Ook kunnen zaken ter beoordeling worden voorgelegd aan het Veterinair Tuchtcollege.

Plv. directeur Algemene Inspectiedienst

mr. Ron van der Helm

Bijlage 2

Bijlage 3

Bedrijf 1

- Oude, slechte stallen. Veel uitval.
- Gemedicineerd voer preventief van "zaadje tot karbonaadje".
- Gemedicineerd voer wordt door de varkenshouder opgemengd met gewoon voer om zo de kostprijs te verlagen.

Bedrijf 2

- Vleesvarkens en zeugen op vijf locaties
- Biggen krijgen permanent gemedicineerd voer
- Diagnose: P.R.R.S.

Bedrijf 3

- Zeugen en biggen op twee locaties
- Slechte huisvesting; slecht klimaat
- Preventief continue medicatie

Bedrijf 4

- Oncourante varkens
- Oude stallen
- Permanent gemedicineerd voer

Bedrijf 5

- Bedrijf met goede technische resultaten
- Enkele jaren geleden is eens de diagnose Abortus Blauw gesteld.
- Oxytetracycline wordt ingezet als groeibevorderaar

Bedrijf 6

- Biggen worden standaard structureel behandeld middels gemedicineerd voeder

Bedrijf 7

- Goede technische resultaten
- Nette, schone stallen
- Gespeende biggen worden standaard preventief gemedicineerd

Bedrijf 8

- Zeer professioneel gemanaged bedrijf
- Lacto zeugvoer is continue preventief gemedicineerd

Bedrijf 9

- Bedrijf met goede technische resultaten (26 biggen/zeug/jaar, 350 gram groei/dag)
- Abortus Blauw besmetting sinds 2007
- Biggen vanaf spenen continue gemedicineerd voer

Bedrijf 10

- 25 biggen/zeug/jaar
- Diagnose: bleke biggen/slijters
- Biggen vanaf spenen continue gemedicineerd voer
- Geen gespecificeerd onderzoek (BO / mest)

Bedrijf 11

- Bedrijf met goede technische resultaten (26 biggen/zeug/jaar, 350 gram groei/dag)
- Biggen vanaf spenen 21 dagen gemedicineerd voeder
- Diagnose: longaandoeningen (streptococci)

Bedrijf 12

- Bedrijf met goede technische resultaten (26 biggen/zeug/jaar, 350 gram groei/dag)
- Biggen vanaf spenen continue gemedicineerd voer
- Gemedicineerd vanwege ruimtegebrek (en daardoor streptococce infecties)

Bedrijf 13

- Bedrijf met goede technische resultaten (27,5 biggen/zeug/jaar, 380 gram groei/dag)
- Biggen krijgen gemedicineerd voer vanaf 1 week na het spenen.
- Gemedicineerd ter voorkoming van streptococce infecties bij de afnemer. (op het eigen bedrijf geen gezondheidsproblemen)

Bedrijf 14

- Bedrijf met goede technische resultaten (25 biggen/zeug/jaar, 370 gram groei/dag)
- Na spenen: 3 dagen amoxiciline, daarna 14 dagen tilmicosine, vervolgens telkens 7 dagen trimetoprim/sulfamethoxazol afgewisseld met 7 dagen een voer zonder trim/sul
- Diagnose: streptococce/oorbijten/oornecrose
- Gemedicineerd ter voorkoming van streptococce infecties bij de afnemer. (op het eigen bedrijf geen gezondheidsproblemen)